

1234567

לובלין עלה הגאון רבי הלל ליב ליבשיץ אב"ד סובאלק ורבי אליהו נשאר בברעזי העיירה הקטנה.

בתרנ"ד מתכהן רבי אליהו במרימפול שבפלך סובאלק, על מקום הגאון רבי עזריאל ליב רקובסקי ("רבי ליבלי פלוצקער") בעל "שלמה משנתו", שנסתלק בראשיתה של אותה שנה. כאן מוציא הוא לאור את ספרו השני "אמרי שפר" (תרנ"ו) אף בו כראשון שו"ת וחידושים. בתרס"ז, והוא עדיין בעיר זו, יוצא לאור ספר דרשותיו "אבן פנה".⁷² בד בבד הוא מפרסם חוברת ברוסית "בענינים הנוגעים למצב אחב"י הרוחני".⁷³ אותה שנה הוא גם קורא לתקן תקנה למנוע "תקלות המסתובבות ממעשי קידושין שלא כנימוס ודחוק" באומרו כי "בזמן הזה נחוצה ביותר התקנה הזאת, מצד שבהזמנים הקודמים לא היה כ"כ חשש תקלה ומכשול לפי שהיה כח ב"ד יפה לכופו לגרשה, משא"כ בזמננו". הוא קורא ל"צירוף גדולים וחכמי הזמן שיסכימו יחד, וטוב שיהא גם בהסכמת גדולי אה"ק, וכשתהא התקנה ע"פ הרבה חכמי ישראל יהא הדבר מפורסם ולא יבואו לידי תקלה". תקנה זו (הפקעה מדין הפקר ב"ד) תגדור לדעתו גם בעד "המכשול המסתובב מההתרשלות והשכחה למכור בהמה מבכרת לאינו יהודי שנכשלין באיסור עבודה ושחיטת בכור תם בחוץ ומסתובב מזה גם חילול השם כידוע". את קריאתו זו מער"ח מנ"א תרס"ז פירסם בכתב העת הווארשאי "קול יעקב"⁷⁴ שיצא לאור ע"י שלומי אמונים. בימי שבתו במרימפול החלו נקבצים אליו תלמידי חכמים מופלגי תורה להסתופף בצילו, כאן גם החל מתרחב חוג שואליו, רבנו יצחק אלחנן המשיב לאלפים הסתלק לבית עולמו (אדר תרנ"ו) ואט אט מריצים אליו שאלות מקצות הארץ⁷⁵ ועל דעתו נסמכים רבים.

בשנת תר"ע עולה רבנו אליהו קלצקין "נר ישראל"⁷⁶ על כס רבנות לובלין.⁷⁷ ידידו מנוער רבי חיים ברלין היושב כבר בירושלים כותב לו אותה שעה בחום ובהערצה: "שש אנכי על ברכת ה' שנתקיימה על העוסק בתורה לשמה... להיות מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, לשבת על גפי מרומי קרת".⁷⁸ בתקופת כהונתו בעיר זו "הגדולה לאלקים שישבו בה רבותינו גאוני עולם עמודי ההוראה"⁷⁶ כבר היה ר' אליהו ל"האוטריטט והבר סמכא המשיב תשובות לאלפים לכל קהל הגולה בשאלות הכי חמורות בכל מקצועות התורה".⁷⁸ בשנת תרע"ד נקרא ר' אליהו להכריע עם "אחדים מגאוני התורה" בשאלה שנשאל זקן גאוני הדור רבינו דוד פרידמן מקרלין "מאת אחינו יראי ה' מעיר קריסטיאנא

72 יצא לאור בשנית בימי שבתו בירושלים בשנת תר"ץ.

73 ראה "אבן פנה" עמ' 178.

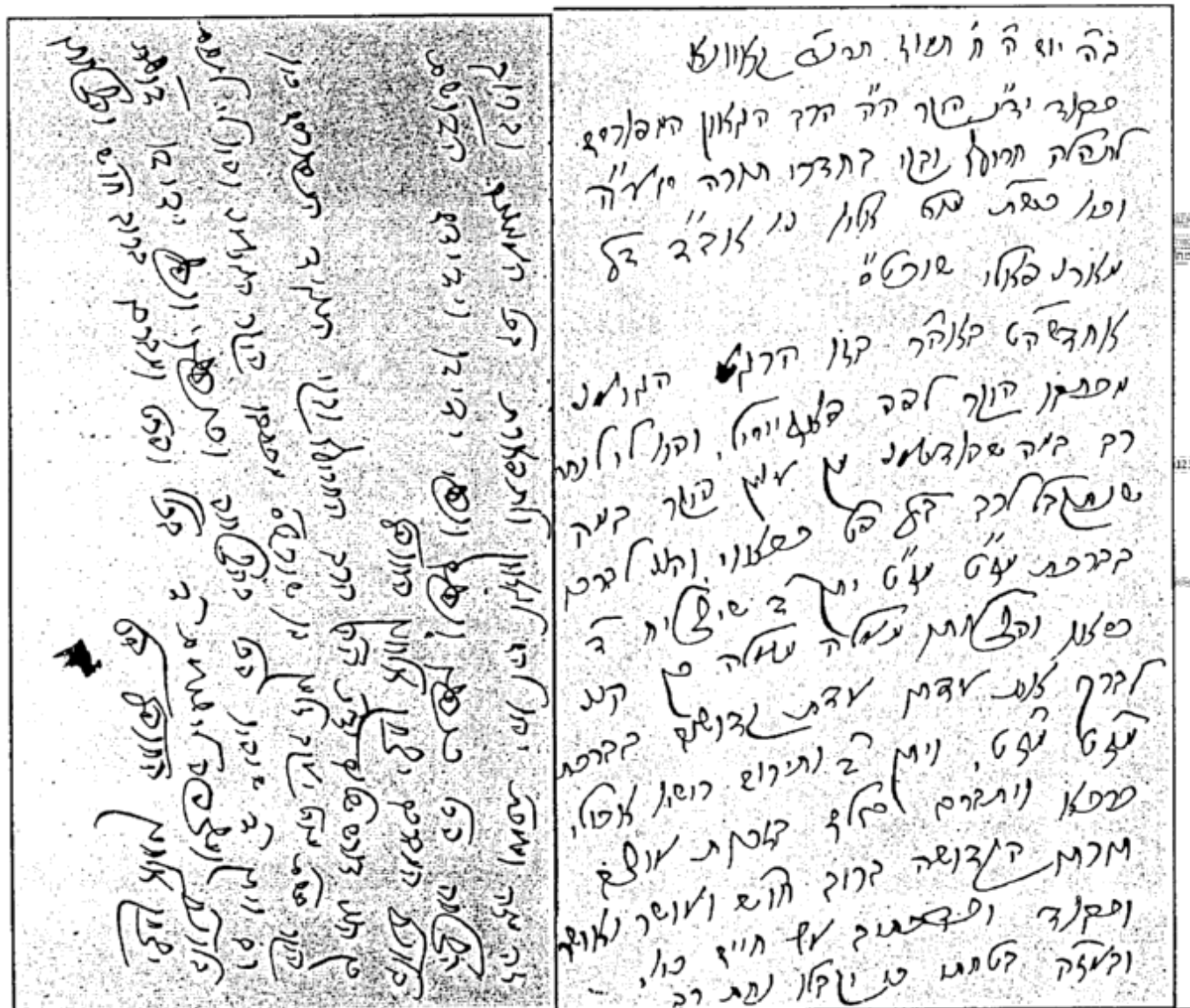
74 תרס"ז גל' יז-יח. ראה דבר אליהו סימן נ"ה.

75 ראה "דבר אליהו" סימן מ"ח מלייפציג שבגרמניה תרס"ה. סימן ס"ה מרוטרדם שבהולנד תרס"ו. סימן ס"ח מבערשד שבגרמניה תרס"ד. סימן ע"ד מירושלים עיה"ק תרס"ב.

76 ל' הגר"ח ברלין בברכתו לרבי אליהו להתמנותו בלובלין, (אוסף קלצקין הנ"ל). חיבת הקדש עמ' 134.

77 פרנסי מרימפול בראותם כי בדעתו לעבור ללובלין מיהו להוסיף על שכרו כדי שישאר בעירם, אולם רבי אליהו נשאר בדעתו.

78 "שערי ציון" ירושלים סיון תרצ"ב.

ברכת רבינו יצחק אלחנן להתמנות רבי אליהו במרימפול, תרנ"ד. (מתוך "שנת דור ודור", אסופת גניזו של הרב ראובן דוב דסלר הי"ד).

WILLACAT BYRON

PROPERTY TAX

משרד החינוך

82.34567 11=11

ΣΥΝΟΨΗ

הדפסה בראלוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה-

אנחנו ר"מ בעלי הבתים, גבאי בתי התפלה, והדאזאר דפה התאספנו כהיום יחד לטכס
 עצה בדבר הענין עם אדמו"ר הגאון הגדול הראב"ד דעירנו מרן ר' אליהו קליאצקין
 שליט"א איך שנקרא אחר כבוד לשמש בכתר הרבנות בעיר לובלין יצ"ו. ולפי מצב
 הדברים נכון הוא רבנו הנ"ל לתת הסכמתו להבחירה הנ"ל, ובאשר גדול מאד כבוד רבנו
 האהוב... וקשה לנו מאד פרידתו מעלינו, לזאת החלטנו בדעתנו לצאת במחאה נגד
 הבחירה הנ"ל ולעצור בכל עז בעד יציאת רבנו מעירנו. לבל יפנה זיווה, הודה והדרה,
 ובתור רגשי תודה לשיעור רצון מרבנו הנ"ל הננו מוסיפים... על שכרו סך חמשה ר"כ
 לשבוע. ותהי' מעתה משכרתו סך שלשים ר"כ בכל שבוע ושבוע. לבד הכנסות הרב
 הנהוגות בכל ערי - תפוצות ישראל, וד' הטוב יהי' בעזרונו להוציא מחשבתנו אל הפועל
 ושלום לנו ולכל ישראל.

יום ה' לסדר "ויברך אתם משה" וגו' שנת העת"ר לפ"ק מאריאמפאל.

בפירוש הותנה אם יבא הרב לפה עד חוה"פ הבע"ל ואם ח"ו לא, לא יהי' להשטר הזה
 שום תוקף.

ק' מרימפול מביעה מחאה נגד ק' לובלין ומעלה את שכרו של רבי אליהו לשלושים ר"כ לשבוע כדי שלא
 יעבור ללובלין, תר"ע.

(אוסלו) שבימי הקיץ הארוכים לילה כיום תאיר ואינו נראה שמה אפילו כוכבים גדולים, איך להתנהג ומתי זמן מוצאי שבתות". "הגאון הישיש פקד עלי" - כותב לו רש"נ גוטליב מזכירו ויד ימינו של הרד"פ - "לפנות אל אחדים מגאוני התורה שיחוו גם הם דעתם הרמה בנידון זה באשר כי הלכה זו חדשה היא ואין לה מקורות ברורים בשני התלמודים".⁷⁹ בשנת תרע"ה כבר כה מרובים היו שואליו עד שלא היה בידו להשיב אלא למיעוטם וגם לאלה רק בקוצר אמרים.⁸⁰ לא נותר לו אלא לפנות בבקשת סליחה (בספרו "דבר אליהו",⁸¹ אותו הו"ל באותה שנה) "לכבוד הרבנים הפונים אלי בשאלותיהם כי יסלחו לי אשר אינני משיב להם, ומאד יקר אצלי כבוד התורה ורק מפני חולשת כוחי קשה עלי הכתיבה".

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה הלכו ונתרבו מאד שאלות עגונות חמורות, גדולי רבני הדור משחרים למוצא פיו ואין מכריעים בדבר הלכה ללא הצטרפות דעתו.⁸² לאחר המלחמה מוציא רבי אליהו את קונטרסו "דבר הלכה" (תרפ"א) ואחריו "מילואים לדבר

1234567

79 "דבר אליהו" סימן ס"ז.

80 ראה דבריו בסוף "דבר אליהו" לובלין תרע"ה.

81 לספרו זה ספח רבי אליהו שני קונטרסים בעניני איסור חל על איסור מגיסו "הגאון המפורסם בתורה ויראה" רבי יעקב זלמן ליבשיץ מבריסק. גאון זה, שאת אחד מקונטרסיו אלו כתב על ערש דווי באוטווצק עיר המרפא סמוך לפטירתו, היה אישיות מופלאה בדורו. גאון חריף ועמקן בתורה (בסוף קונטרסו צירף רבי אליהו מילים ספורות: "להעיר לב המעיניים כי יתבוננו בשום לב בקונטרסו של גיסי הרב הגאון החריף והשנון") שלא שימש מעולם ברבנות (עתיר נכסים היה) "ורב פעלים להרכיץ תורה בישראל" (לשון רבי אליהו). יד ימינו של רבנו חיים מבריסק בכל עסקי הכלל (במכתבו לבעל דורות הראשונים כותב רבנו חיים ערב נסיעתו לאסיפת היסוד של אגודת ישראל בבאד הומבורג, תרס"ט: "מובן כי... אסע יחדיו עם ידידי הגאון ר' יעקב זלמן ליבשיץ שי"). כך נכתב עליו בשנת תרע"ב: הוא אחד משרידי יחידי סגולה המצוינים בישראל אשר הקדיש כל ימיו להרמת קרן התורה והיראה. הוא הגבאי הראשי של הת"ת המפואר דבריסק שאין דוגמתו בכל קהילות ישראל (ת"ת זה היה תפארתה של בריסק מאז יסודו על ידי רבנו יעקב מאיר פאדווא אב"ד בריסק כשישים שנה קודם לכן, ראה "עיר תהלה" עמ' 217 ו"רבותינו שבגולה" ח"ב עמ' 207) הוא יסד שתי ישיבות גדולות בעירו, האחת בשם "תורת חסד" (בראשה עמד בתחילה רבי שמחה זליג הראב"ד דבריסק ולאח"כ רבות בשנים רבי משה סוקולובסקי בעל אמרי משה) והשניה בשם "מקור חיים" (אליה נכנסו מסיימי הת"ת, בראשה עמד באותה עת רבי אלחנן וסרמן) שלומדים בהם הרבה בחורי חמד בשקידה ובעיון נמרץ. בהשיבות האלה כל מעיינו של האדם הגדול הזה, ידאג לכל מחסורי התלמידים, ימלא להם כל צרכם וישתעשע אתם בתדושי תורה ומרוחו הגדול ישפיע אליהם, הוא הגבאי הראשי בארצנו להשיבות הק' אשר בירושלים עיה"ק. הוא רב פעלים בעניני הכלל בכל הענינים הנוגעים לתורה ויראה בצוותא חדא עם מרן הגאון האמיתי ר' חיים הלוי סאלאוויציג הגאב"ד בריסק" (אהלי שם עמ' 354). הגאון ר' יעקב זלמן ליבשיץ נסתלק באוטווצק ביום ה' בשבט תרע"ה. קונטרסים רבים השאיר אחריו (ראה דבריו ר' אליהו בסוף קונטרסו הנ"ל) מקצת תורתו מפורזת בספרי רבי אליהו גיסו אשר החליף עמו מכתבים רבים בתורה ובעניני השעה, הרבה מאלו (ואף ממכתביו לאביו בעל ברית יעקב) נגזזים בירושלים באוסף קלצקין הנ"ל. הגאון בעל דבר אברהם משיב בספרו (ח"ב סימן ה) עמש"כ לו רבי יעקב זלמן להציל דברי אביו (בברית יעקב או"ח ד') מתמיתהו. ראה עוד לעיל הערה 36.

82 ראה ב"מילואים לדבר הלכה" עמ' 92. לשונו של רבי מאיר אריק מגאוני הדור (תרפ"ד): "הלב מהסס

הלכה" (תרפ"ג), ובשניהם חלק ניכר מוקדש לענייני עגונות.⁸³

⁸³אוצר החכמה

בימי שבתו בלובלין שינה רבי אליהו במקצת את טעמו. כל ימיו ברח מעסקי ציבור כמפני אש, אולם בתקופת לובלין מוצאים אנו אותו טורח בעסק הקמתה של ישיבת חכמי לובלין המפוארה (תרפ"ד).⁸⁴ קודם לכן (תרפ"ג) השתתף ב"כנסיה הגדולה" בווינה ונשא בה דברים, מוינה חשב להמשיך את דרכו לארה"ק אולם הדבר לא עלה כידו באותה שעה.⁸⁵

בחדש טבת תרפ"ה ניטלת ממנו רעיתו "הרבנית החסודה שהצטיינה ביראת שמים ועבודת השי"ת",⁸⁶ עליה הוא מספר כי "גם בחוליה הקשה היו שפתיה מרחשות בתפלה זכה ליוצרה וקונה, ורק אליו נשאה נפשה ברגש אמיץ אשר לא הרגישה אז מכאובי וריקת סממני מרפא בבשרה".⁸⁶ חכמנית זו אשר בקיאה היתה בתנ"ך ובדברי חז"ל והיתה עזר לבעלה בהכנת דרשותיו באגדה (היתה מתקנת את דבריו ואף מוסיפה עליהם משלה),⁴⁹ אהודה היתה מאד על יושבי לובלין, וביתור על העניים, עמם הרבתה בצדקה והיתה שוקדת על טובתם וטובת בניהם תלמידי הת"ת. לכשנסתלקה לבית עולמה ליווה כל בני העיר למנוחת עולמים ("לא היתה כזאת בעירנו").⁸⁶

ה. עליה לארץ הק'

כל ימיו השתוקק רבי אליהו לפרוק עולה של רבנות וחיפש דרכים להסתלק ממנה⁸⁷ ולא עלתה לו. עתה לכשנותר בודד ראה שעת כושר לבצע את אשר בליבו ולעלות לארה"ק.⁸⁸ בשלהי שנת תרפ"ה אחר שהוא נוטל ברכת פרידה מאוהבו הנאמן ("גאון

בדבר (היתר עגונה) ואם כת"ר נוטה להקל נמטי שיבא מכשורא". וראה עוד ב"דברים אחדים" עמ' כ"ו לשון הגאון ר' שמחה זליג מבריסק (תרפ"ט): "הננו מיחלים בעינים כלות לתשוכתו בכדי שנוכל להתיר האשה העניה". יש בנותן ענין להביא מתוך מכתב הגרש"ז כמה מילים: "ידוע לכבוד גאונו נ"י כי הגאון אב"ד דפה (הגרי"ז) איננו מתערב בענייני הוראה אפילו של ביעתא בכותחא". בסוף העתקת המכתב הנ"ל מוסיף ר' אליהו מילים בזה"ל: "ידוע ומפורסם שהרב הגאון מאורן של ישראל ר' חיים הלוי סאלאוויציג זצ"ל סמך עליו (על הגרש"ז) בכל ענייני השאלות שנשאל ונמלך אתו".

⁸³ לאחריהם הו"ל את ספרו "מילואי אבן" (תרפ"ה) תשובות לשאלות מכל קצוי הגולה.

⁸⁴ ראה בסוף ספרו "מילואים" עמ' 131 התכתבותו עם הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלו זצ"ל.

⁸⁵ שם עמ' 132. כבר בשנת תרפ"ב הוא כותב לקרוב משפחה: "עניי נשואות לעלות לארה"ק תוכב"א".

בחורף תרפ"ג הוא שואל בעצת הגרי"י דיסקין היושב בירושלים אם לעלות לארה"ק והגרי"י במענהו

רב הענין מציג לפניו את תמונת המצב בארה"ק באותה עת, תשובת הגרי"י רצ"ב.

⁸⁶ "חיבת הקדש" חלק הדרוש עמ' ל"ה.

⁸⁷ היה מתעניין אצל אורחיו שמא יש במקומם מקום פרנסה עבורו לשעות ספורות בבית מסחר של יראים

כמתרגם מכתבי משא ומתן או כרואה חשבון, על סמך ידיעתו כמה לשונות ומומחיותו בחשבון. (דר.

קלצקין "הדואר" תש"ה גל' יח-יט).

⁸⁸ בהקדמה ל"מילואי אבן" אותו הו"ל בשנתו האחרונה בלובלין אחר פטירת רעיתו הוא כותב: "אצפה

לרחמי שמים כי יחלימני וירפאני ואולי יזכני ה' לעלות לארה"ק תוכב"ב".

॥३॥

עמי עשו עיה"ק ירושלם ת"ז ד' כסלו תרפ"ג

שלום וברכה וכ"ס למע"כ ידי"נ הרב הנאון הגדול וכו' כש"ת מוה"ר
אלי' קלאצקי שליט"א גאב"ד לובלין יע"א.

אחד"ש כתר"ת שליט"א,

יקרתו הטוהר קבלתי לנכון, ומרב חולשתי נתאחזה תשובתי אל כתר"ה
וביחוד מפני שנחלשתי מאד ואשית עצות בנפשי להשיבו תשובה כהוגן שלא
אכשל ח"ו בעצת שאינה הוגנת, וגם עתה אחרי רב ההתבוננות ושקול
הדעת ועיון מרובה קשה לי ליעץ לו דבר ברור כי אני לי אם אומר ואני
לי אם לא אומר.

ועתה ידע כתר"ה כי מצב החרדים לדבר ד' בעה"ק שפל מאד ואולת ידם
ורוב בני התורה נתונים למרמס לרגלי הבעלים החדשים אשר התמכרו
להציונים החפשים, והנח אם כתר"ה יודע בנפשו שיהי' אפשר לו להתפרנס
משלו ולא יהי' נצרך לבריות ולתמיכה מאיזו מקור שהוא יחוש לדרך פעמיו
בהצלחה ואין לך מדה טובה הימנה מאשר יעלה ויבא לעיה"ק, לבד תועלתו
הרוחנית הפרטית תוסיף ביאתו כח בהחרדים לדבר ה' והשפעתו תהי' גדולה
מאד לאמץ ברכים כושלות ויצטרף לעזרת ד' בגבורים ללחום מלחמת ד'
בפני רבים הקמים וכו' נרחב לפני לעשות חיל בהרבצת תורה ויראת שמים
ואשמח מאד אם ימהר לבוא יפה שעה אחת קודם, ויסק ואזכה לקבל את
פניו בחבה.

אך אם חלילה אין מצבו איתן ובבואו לפה יצטרך להיות תלוי בדעת
אחרים ולפנות לעזרה ולתמיכה, צר לי מאד להודיע לידי כתר"ה שליט"א
כי באופן כזה א"א לי ליעצו לבוא, ומאד אצטער אם כתר"ה יהי' זקוק
לתמיכת מקורות אכזבים אשר למרות רצוני יבוא לידי נסיונות קשים אשר
שלמים וכן רבים כשלו ונסלו לדאבונו הגדול, ואם כתר"ה יחפוץ לשמור
על חופשתו הרוחנית ולבלתי השתעבד להכנע לדעת האחרים המעבירים
את כל ירא ד' על דעתו ועל דעת קונו יוטל עליו לסבול חרפת רעב ח"ו.
וידע כתר"ה כי לולא ידידותיגו העזה לא הייתי מגלה את כל לבי ואך
מפני שכבודו ושלומו יקרים לי הרבה מאד לא אוכל מלהבליג ולהעלים
ממנו את המצב הבחיר כמו שהוא עד כמה שאנכי מצטער ולבי ידאב לי
מאד מזה.

ואחרי אשר חודעתי לכתר"ה את כל זה הדבר מסור ללבבו הטוהר וימלך
עם קונו אשר ינחהו בדרך אמת ויתקננו בעצה טובה ובכל אשר יחליט ד'
יצליח דרכו, ונכספת נפשי לדעת את הכרעתו הטובה בענין הזה ובטוח אני
כי לא ימנע חסוד מלהודיעני.

אם ייטיב לכבודי לתמציא לי את ססרו החדש אקבלנו ברצון ואעגדנו
עטרה לראשי בע"ה
והגני חותם בברכה מרובה מוקירו ומכבדו כערכו ורוב גאונו, דוש"ת
ידידו עז.

יצחק ירוחם

בהגאון החסיד מוה"ר

משה יהושע יהודא ליב זצ"ל דיסקין

(יותר ממה שכתוב כאן נשאר כמוס בלבבנו
וסומכים אנו על חכמתו שיבין מדעתו).

העתק מכתב רבי יצחק ירוחם דיסקין לרבי אליהו בדבר עליה לארה"ק. תרפ"ג.

ישראל וקדושו" 89 רבי נפתלי זילברברג מווארשא אשר "חזיק את רוחי בדבריו הקדושים שלא יפול רוחי מפני קשיי ארה"ק", 89 הוא עוזב בחשאי את לובלין בה זכה להערצה בלתי מצויה. 90 משמשו הנאמן מלווה עד לוינה, מכאן הוא עושה את דרכו לארה"ק בדד והוא זקן וחולה, 88 וללא כל תקות פרנסה שם ואפילו בצמצום. ביום כ' באלול דורות רגליו על אדמת ארה"ק. בכתביו הוא רושם: 91 "זכני השי"ת לעלות לארה"ק, עליתי לחוף יפו יום ד' כ' אלול תרפ"ה, ומשם על שבת קדש לצפת תובב"א, והתפללתי לד' על קברות מאורי ישראל ובאתי לפה עיה"ק ירושלים תובב"א יום ד' כ"ז אלול", 92 כאן בעיה"ק מתוודע הוא לחכמיה "השוקדים בתורה ובעבודת ד' במסירות נפש באופן שלא יצויר לאחינו שבגולה". 91 הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד, עמו הוא מתקשר בידידות ובאהבה, 93 מעמידו בראש ישיבת "אהל משה", בה הוא מרצה שיעורים תמידים כסדרם לפני לומדים מופלגים, ורבים נאותים לאורו. בחדש שבט תרפ"ו 91 כבר ספר חדש בידו "חיבת הקדש", רובו אומר הבא מן החדש מתורת ארץ ישראל, 94 משיעוריו הנ"ל. גם לאחר עליתו לארה"ק נשאר רבי אליהו תל תלפיות אליו פונים כל חכמי הגולה,

89 לשונו בספרו "דברים אחדים" (ירושלים תרצ"א) עמ' ק"י.

90 ידידות ואהבה רבה היתה בינו לבין אדמו"ר לובלין האחים רבי שלמה ורבי עזריאל מאיר אייגר. עם האחרון עמד בקשר הדוק גם לאחר עלותו לארה"ק ועמד לימינו כאשר פירסם את קונטרסו "תקנת רבים" בדבר היתר עיסקא כללי (ראה הערה 97). מסופר כי בבוא רבי אליהו לכהן בלובלין, יצא רעז"מ איגר עם חשוכי העדה לקדם את פניו בעיר העלם, לפליאת רבי אליהו מה ראו לטרוח ולבא עד העלם, השיבו רעז"מ דרך צחות בלשון הנאמר באלהו "אשרי מי שראה פניו בחלום" - בחעלם ("יהודה לקדשו" ח"ג עמ' רי"ב).

91 הקדמתו ל"חיבת הקדש", שבט תרפ"ו.

92 בדבריו נשמע צליל לשונות הרמב"ם והרמב"ן בעלותם לאה"ק, ראה דברי המעתיק פי' הרמב"ם למסכת ^{אוצר החכמה} "ה שהביא את שמצא בסוף הספר מלשון הרמב"ם: "ליל א' בשבת יצאתי מן היס ובאנו לעכו ובא' בשבת יצאתי מירושלים לחברון לנשק קברות אבותי והתפללתי". ובאגרת הרמב"ן לבנו: "באתי לשלום ביום תשיעי... פני מועדות ללכת לחברון העיר קברות אבותינו להשתטח כנגדם".

93 יחס הכבוד אותו רחש רבי יוסף חיים זוננפלד לרבי אליהו היה מיוחד במינו. מעשה ובא אליו שליח מטעם הנציב העליון ואותה שעה ישב עמו רבי אליהו. ביקש השליח להודיעו דבר בשם שולחו שלא בנוכחות רבי אליהו ולא נענה לו הריח"ז, כשהביע הלה את תרעומתו באומרו כי יש בזה משום "מרידה במלכות", אמר לו הריח"ז: מסור נא להנציב העליון כי מה שאני רשאי לשמוע רשאי גם הגאון מלובלין לשמוע! (הרב ר' ישראל אייזנשטיין). ופעם ישב רבי אליהו אצלו בחול המועד ובאו רבים מבני ירושלים להקביל פני רבם ברגל. קיבלם רבי יוסף חיים בחביבות באומרו: "שבו נא, שבו נא, ודאי עברתם כאן בחזירתכם מן הכותל המערבי" (הגרי"ז דר בקירוב מקום ב"בתי מחסה"). לכשיצאו הביעו בפני רבי משה בלוי (נאמנו של הגרי"ז) את תמהונם: מה ראה רבנו לקבל פנינו בלשון זה? הלה שנהירים היו לו דרכי רבו, השיבם: מה תתמהו, והלא ראיתם את רבה של לובלין שישב אצלו, וחשש רבנו לחלישות דעתו בראותו את בני ירושלים, באים להקביל פני רבם ברגל ואילו הוא הרב מלובלין מנותק מבני ערתו (הנ"ל מפי זקנו רבי עמרם ברכי משה בלוי).

94 הענין הראשון (חשון תרפ"ו) בספר זה מתורת א"י הוא תשובה לקונטרסו של "זקן הגאונים תפארת ישראל" הרש"א אלפנדרי בענין אתרוג המורכב שנתפרסם באותה עת ובו התיר לברך מדינא אף על לימון.